

ГОДИШЊИЦЕ

Навршило се 170 година од одлуке о пројашењу Српске Војводине

Мајска скупштина Срба у Угарској одредила нашу будућност

Велики део Европе је 1848. године био захваћен револуционарним покретима. Док је у Бечу буржоазија рушила Метернихову владу, у жељи да успостави другачије класне односе, у другим деловима Аустријског царства је дошло до побуна националног карактера, од којих је за само царство најопаснија била револуција у Угарској. Избила

У Србији, а посебно и њеној северној покрајини, ова година протиче и у знаку обележавања 170 година од када је у Сремским Карловцима (1/13. и 3/15. маја 1848. године) одржана Мајска скупштина, на којој су представници Срба из тадашње Угарске упутили захтев Бечу за српску аутономију и одлучили да прогласе Српску Војводину

Скупштина у форми дијалога

Рад на организовању Мајске скупштине је интензиван 7/19. априла 1848, када је заказана Народна скупштина за 1/13. мај, уместо црквено-народног сабора, како га је одобрила мађарска револуционарна влада. Вође омладине и националног покрета су организовали низ акција у циљу преусмеравања локалних покрета ка јединственом националном решењу.

Скупштина је изрежирана тако да изгледа као спонтана национална манифестација. Организована је у форми дијалога између народа са једне и главних говорника скупштине митрополита Јосифа Рајачића, протосинђела Сергија Каћанског и Никанора Грујића са друге стране, тако да би све политичке одлуке

је по паду канцелара Метерниха 13. марта 1848, односно по проглашењу Статутних слобода у Аустрији, 15. марта, под вођством Лајоша Кошута, са захтевом за потпуном аутономијом. Истакнут је мађарски национални програм у 12 тачака, у којима су постављени захтеви за поштовање грађанских слобода и равноправност. Већ 17. марта, формирана је мађарска одговорна влада на челу са председником Лајошем Баћањием и Лајошем Кошутом као министром финансија.

Национални програм у 17 тачака

Неколико дана касније, Срби у Будимпешти су изнели свој национални програм у 17 тачака. Тада је истакнуто да Срби признају мађарску народност, али и да желе признање свог народа и слободну употребу свог језика. Такође се захтевала слобода вероисповести, самостално уређење цркве, употреба црквеног језика, управа над школама, увођење световних лица у конзисторије, укључивање Срба у највише органе судства и државне управе и друго.

1 Угарски сабор је озаконио увођење мађарског језика на територији целе Угарске, чиме је озаконио мађа-

ризацију целокупног свог становништва и поред тога што су Мађари чинили свега 37% укупног становништва. Убрзани процес мађаризације, који је подразумевао вођење административних послова, између осталог, вођење матичних књига на мађарском језику, укључујући и имена новорођене деце, а расправљало се и о увођењу литургије на мађарском је изазвао револт код Срба и немађарског становништва у Угарској.

Прве побуне Срба, које су избиле у Земуну и Панчеву и у околини Кикинде, су биле у покушају сарадње са општим покретом у Угарској, и до стварања револуционарних органа власти. Међутим, Угарски сабор је априла 1848. донео закон по коме је требало да Угарска у потпуности измени њено политичко уређење. Тада је дошло до сусрета између мађарске и српске делегације, под вођством Ђорђа Стратимировића и Александра Костића, која је захтевала да се Србима гарантују привилегована права и признавање народности језика. Помењута је и могућност уједињења Срба, из Угарске и Кнежевине Србије, али је Кошут осорно одбацио ове идеје, одговарајући да у Мађарској постоји само мађарска нација. После тога, на скупу у порти Саборне цркве у Новом Саду, српска

РЕЧИ НИКАНОРА ГРУЈИЋА

Последњи је на Мајској скупштини говорио Никанор Грујић, који је између осталог рекао:

„Код славних наших предака - тако су нас свагда скоро гледали, као да никада никада имали нисмо, него као да смо ми први из земље поизничили, само зато да другом робујемо! Код славног нашег имена - потуцали смо се од једног господара до другог као сирочад, која нису запамтила родитеља свог, без имена или под онаким именом какво нам је ко издао! Код лепог нашег језика - нисмо се могли скоро никоме у животу нашем ни потужити ни похвалити својим језиком, него смо морали тако ломити језик наш о туђе речи, као да својих и немамо! Раздробљени на стотину страна - на стотини страна свако је могао господарити над нама, а ми нисмо могли ни над самим собом, као да нисмо никада господарили сами себи!“

делегација је поднела извештај о неуспелој мисији у Пожуну, што је изазвало револт, у коме су спаљене црквене књиге на мађарском језику. Маса је тада кренула у Сремске Карловце да тражи заседање скупштине.

Митрополит Јосиф Рајачић, који је као члан угарског горњег дома учествовао у састављању угарске владе, повукао се у Сремске Карловце. Он је у почетку оклевао да сазове скупштину. Тражио је

имале карактер колективних одлука. Све је било у националном романтичарском заносу, украшено тробојкама. Главне одлуке су припремљене у ужем кругу Јосифа Рајачића. За разлику од осталих народно-црквених сабора Срба, на којима је број посланика био ограничен (25 посланика из свештеничког, 25 из војничког и 25 из световног реда), на овај су сабор посланици изабрани по демократском систему од уобичајеног, свако ве-

да се смире страсти и да се промисли о будућим потезима. На крају је ипак подлегао пред окупљеним народом, јер је већина мислила да је дошло време за помак у решавању националног питања.

Ће село имало по два, а мања места по једног представника. Писмени изасланици су потписали избор војводе и патријарха, због чега је и прозван скупштином. Дан када је скупштина одржана је за-

Овај годишњак објављујемо уз финансијску помоћ Покрајинског секретаријата за културу и информисање Војводине